

La temptació il·liberal

El liberalisme econòmic està sota pressió. I no ens referim al neoliberalisme, sinó a quelcom molt més bàsic sobre el que ha existit, i encara existeix, un ampli consens en la professió econòmica. Principis com que la prudència en la gestió de la política fiscal és clau per a l'estabilitat macroeconòmica, que la independència dels bancs centrals és la millor garantia per assolir l'estabilitat de preus, que és bo que les economies s'obrin al comerç internacional, que el multilateralisme ha d'estar al centre de les relacions internacionals, que l'estat no tendeix a ser un bon gestor d'empreses o que la competència és clau per promoure la innovació i el creixement a llarg termini.

Certament, sempre han existit moviments extremistes o antisistema que es desempallegarien d'aquests principis. La novetat és que han començat a guanyar força partits tradicionals o noves formacions amb propostes que en qüestionen obertament alguns d'ells. Als EUA, per exemple, el president Trump ha dut a terme un important impuls fiscal amb el deute públic en màxims històrics, ataca de forma reiterada la independència de la Fed, ha abandonat el multilateralisme i ha desacreditat les organitzacions que l'encarnen, i defensa un proteccionisme comercial per fomentar el desenvolupament de la indústria manufacturera domèstica. A Europa, també han aparegut veus per relaxar la política sobre la competència i per afavorir la creació de campions europeus o nacionals.

La pressió sobre el liberalisme econòmic està molt vinculada a l'aparició de fenòmens populistes. Malgrat que aquests fenòmens sorgeixen per diferents motius, un d'ells és la insatisfacció que produeixen els resultats econòmics del sistema actual i la falta de respostes que ofereix a grans desafiaments, com els canvis tecnològic, climàtic o demogràfic i les seves conseqüències. Una part important de la població sent que el sistema la deixa enrere –les rendes no creixen com les de la mitjana o, fins i tot, reculen. Una altra part sent desassossec davant un món en què regna la incertesa i en què la velocitat del canvi s'accelera. Els uns i els altres escolten els cants de sirena del populisme, que ofereix receptes molt senzilles, sovint de caire il·liberal, a problemes molt complexos. I, tot i que és cert que el sistema actual no ha estat capaç d'oferir una bona resposta a totes aquestes inquietuds, seria un immens error caure en la temptació il·liberal.

El gran repte és generar un nou consens que ofereixi respostes efectives als reptes als quals ens enfrontem. Per aquest motiu, les reformes són claus. En aquest context, és important reforçar les institucions que vetllen perquè les polítiques públiques responguin a l'interès general i no als interessos de determinats grups de pressió. En particular, en un moment en què és necessari replantejar-se les prioritats de la despesa pública, és més rellevant que mai comptar amb mecanismes independents d'avaluació de les polítiques públiques. Aquests mecanismes de rendició de comptes són una eina essencial per millorar la qualitat de la despesa pública i de les intervencions públiques en general. La seva utilització hauria de ser molt més comuna del que és habitual. En aquest sentit, els Països Baixos són modèlics. Allí, una autoritat independent creada el 1945 no solament avalua les polítiques que es duen a terme, sinó que, fins i tot, valora les principals propostes electorals dels partits polítics en termes de cost pressupostari i els seus probables efectes econòmics, la qual cosa disciplina els partits –i aporta informació molt valuosa als electors.

Hi ha pocs dubtes també sobre el fet que el nou consens sobre l'orientació de les polítiques econòmiques s'ha de preocupar que el creixement sigui més inclusiu. Hi haurà qui així ho entengui per raons d'equitat, però és, fins i tot, com a antídote a la temptació il·liberal, una qüestió de sostenibilitat política del mateix sistema –econòmic i democràtic. Promoure un creixement inclusiu exigeix reformes en el sistema educatiu, que, per exemple, haurà de posar més èmfasi en la formació en edats primerenques i al llarg de la vida laboral. A més de la formació continuada, altres polítiques actives del mercat de treball també han de guanyar protagonisme per mitigar els costos de la globalització i d'un món canviant. Per als més joves, és essencial una política d'habitatge que hi promogui l'accés a un cost raonable. I, per als més grans, el sistema de pensions i de sanitat ha d'oferir unes prestacions dignes i, per descomptat, certes. Aquests són només uns pocs exemples de l'enorme treball que els gestors de la política econòmica tenen per davant.

Enric Fernández
Economista en cap
31 de desembre de 2019